

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Högskolan Väst

Yrkesexamen: Förskollärarexamen

Beskrivning

Högskolan Väst har bedrivit förskolläraryt utbildning sedan början av 1990-talet och antar årligen ca 100-110 studenter. Utbildningen omfattar utbildningsvetenskaplig kärna (60 hp), ämnesstudier inom det förskolepedagogiska området inklusive ett självständigt arbete om 15 hp (120 hp) och verksamhetsförlagd utbildning (30 hp). Studenterna följer följande studiegång, där sista terminen innebär studier på avancerad nivå.

	Termin 1		Termin 2			Termin 3	Termin 4	
	Perspektiv på utbildning, lärande och undervisning i förskola och förskoleklass	Omsprg, lek, lärande och utveckling	Barns kommunikation och språkutveckling	Läs- och skrivlärande i förskola	Barnet och omvärlden I	Barns livsvillkor, identitet och lärande i ett förskoleperspektiv	Barns tidiga matematiklärande	Naturvetenskap och teknik i förskolan
Kurskod	UVK100	OLU110	BKS100	LSF202	BOO100	BLI110	BTM200	NTF101
Omfattning	15	15	7,5	15	7,5	30	15	15
VFU		3 hp		4,5 hp		7,5	3 hp	
Nivå	G	G	G	G	G	G	G	G
Ämnesområde	UVK	För.ped.	För.ped.	För.ped.	För.ped.	UVK	För.ped.	För.ped.

Termin 5			Termin 6			Termin 7		
Estetik, lek och lärande i förskolan	Barnet och omvärlden II	Hållbar förskola i en global värld	Fördjupningsarbete i förskoleverksamhet	Vetenskapsteori och vetenskaplig metod	Examensarbete I, förskollärare, grundnivå	Bedömning i förskola och förskoleklass	Förskolans och förskoleklassens utvärderings-, utvecklings- och kvalitetsarbete	Fördjupande perspektiv på omsorg, lek, lärande och utveckling
ELF200	BOO200	HFG200	FIF400	VVM200	EXF500	BIF600	FUU600	FPO600
15	7,5	7,5	7,5	7,5	15	7,5	15	7,5
	4,5 hp						7,5 hp	
G	G	G	G	G	G	A	A	A
För.ped.	För.ped.	För.ped.	För.ped.	UVK	För.ped.	UVK	UVK	För.ped.

Pedagogiska utgångspunkter, innehåll och progression

Den pedagogiska utgångspunkten för programmet är att utbildningen ska vara sammanhållen, vilket innebär att professions- och ämneskunskaper bildar en helhet och att innehållet i undervisningen utgår från ett vetenskapligt förhållningssätt. Denna utgångspunkt ligger också i linje med lärosätets AIL-profil (arbetsintegrerat lärande) (se bedömningsområde Arbetsliv och samverkan). Programmets vetenskapliga förhållningssätt innebär konkret, att innehållet som studenterna möter i utbildningen ska bygga på forskning, men också att studenterna successivt utvecklar en vetenskaplig kompetens och ett vetenskapligt förhållningssätt (se bedömningsområde Utbildningsmiljö samt beskrivningen av måluppfyllelse för mål 2).

Innehållet i de förskolepedagogiska ämnesstudierna utgörs av, förutom kunskaper om förskolepedagogiskt arbetssätt och om planering och utveckling av förskolepedagogisk verksamhet, kunskapsområden som barns språkutveckling (22,5 hp), matematikdidaktik (15 hp), naturvetenskap och hållbar utveckling (22,5 hp), barnet och omvärlden (15 hp) och estetik, lek och lärande (15 hp). Att studenterna erövrar estetiska/kreativa arbetsformer som metodkompetenser är viktigt i programmet och särskilt det första året präglas av utvecklandet av estetiska metodkunskaper. Att studenterna förbereds för att möta alla barn i förskolan säkras genom att studenterna får hela 30 hp inom området barns livsvillkor, identitet och lärande där strukturella, organisatoriska och individuella perspektiv bildar en helhet och där specialpedagogiska förhållningssätt ingår.

Utbildningen är uppbyggd med tanke på progression inom det förskolepedagogiska området, men också med tanke på progression av generella pedagogiska kompetenser. En generell kompetens, central för lärarutbildningen är att studenterna lär sig att kunna omsätta teoretiskt förvärvat kunskap i undervisning. Studenterna ges utrymme och möjlighet att utveckla kompetensen på ett flertal sätt i programmets undervisning. Kurser inom specifika ämnesområden har t.ex. alltid ett didaktiskt perspektiv och studenterna utför fältarbete, ofta kopplat till examinationsuppgifter, under sin VFU. Exempel på generella kompetenser är förmågan att se och analysera företeelser ur olika perspektiv, att tänka abstrakt och att värdera skeenden och annan information. Progressionen sker genom att utbildningen inledningsvis har enklare reflekterande uppgifter som utvecklas mot mer komplexa, där studenterna behöver syntetisera kunskap och ställa egna frågor. Inledningsvis har studenten uppgifter av mer observerande karaktär i relation till undervisning, till att de under utbildningen utvecklar sin förmåga att planera, bedriva och utvärdera densamma. Examinationernas komplexitet utvecklas också gradvis genom programmet genom att uppgifterna ställer allt större krav på att redogöra för, diskutera, analysera och problematisera fenomen, företeelser och teoretiska resonemang. Studenterna förväntas också ta större ansvar i sina studier genom att de under utbildningens gång förväntas kunna inhämta information och tolka uppgifter mer självständigt och där därmed inte behöver lika tydliga läs- och uppgiftsinstruktioner.

VFU:ns organisering är ett resultat av strävan att integrera professionskunskaper med akademiskt inriktade kunskaper. VFU:n är integrerad i kurserna inom såväl det förskolepedagogiska området som den utbildningsvetenskapliga kärnan. Studenterna gör sin första VFU-period under den första terminen och har sedan ytterligare fem VFU-perioder under utbildningens gång. Under utbildningen får studenterna minst två examinerande besök av högskolans lärare (termin 2 och 7), där det första besöket har både en formativ och summativ funktion, medan det sista besöket ska säkra att studenten erövat tillräckliga kunskaper och kompetenser för att kunna hantera läraruppdraget och utveckla verksamheten. I VFU, liksom i övriga delar av utbildningen, är såväl breddning som fördjupning av studenternas kompetenser viktigt. För att säkra studenternas yrkesmässiga progression finns ett behörighetskrav formulerat inför VFU-kursen i termin 3 (BLI110). Detta innebär att studenterna har tillträde till den aktuella kursen eller till kurserna som följer i programmet först efter godkänt resultat på VFU-delarna i de två tidigare kurserna (OLU110, LSF202).

Förskolläraryrkeprogrammets organisatoriska hemvist

Högskolan Västs samtliga lärarprogram är placerade på avdelningen för utbildningsvetenskap och språk vid institutionen för individ och samhälle. Härigenom möjliggörs goda förutsättningar för gemensamma planerings- och uppföljningsmöten, men också möjlighet för lärarna till daglig spontan kontakt. Pedagogiskt och vetenskapligt erfarenhetsutbyte över program- och inriktningsgränserna sker bland annat genom gemensamma programmöten, programrådsmöten, avdelningsmöten, ämnesmöten och terminsvisa kvalitetskonferenser. Vid dessa tillfällen bearbetas och utvecklas olika typer av kvalitetssäkrande åtgärder, till exempel vad gäller vetenskaplig anknytning, bedömning, studentmedverkan och VFU-frågor.

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Av bifogad tabell framgår vilka lärare som under 2018 undervisar på förskollärarytutbildningen. Personalgruppen består totalt av 10 adjunkter, 3 doktorander, 15 lektorer (varav 3 docenter) och 3 professorer. Av lärargruppen är 16 % män och 84 % kvinnor. Av dessa har 68 % lärarexamen och 58 % är disputerade. Programmet leds av en avdelningschef som har ansvar för kort- och långsiktig kompetensförsörjning och för programmets kvalitet och kvalitetssäkringsarbete. Den operativa ledningen av programmet handhas av en programansvarig lärare. Programmet är knutet till ett programråd som har ett kvalitetssäkringsuppdrag. Sedan hösten 2017 har lärarutbildningen även en utvecklingsledare som arbetar med långsiktiga utvecklings- och kvalitetsfrågor.

Vid planeringen av lärarlagens sammansättning för respektive kurs och för den långsiktiga kompetensförsörjningen, eftersträvas att lärarna sammantaget har ämnes- och ämnesdidaktisk kompetens, vetenskaplig kompetens och relevant yrkeskompetens. Vid tillsättningen av examinatorer i kurserna utses den person som bedöms ha bäst förutsättningar att säkra att studenterna når kursens mål. Examinatorerna på examensarbetet är alltid disputerade.Handledarna för examensarbetena på grundnivå har minst magisternivå, men majoriteten av handledarna är disputerade (70 % år 2017).

Avdelningscheferna på avdelningen för utbildningsvetenskap och språk arbetar kontinuerligt med kort- och långsiktig kompetensförsörjningsplanering för att säkerställa att adekvata lärarresurser finns för programmets olika ämnen och utbildningsområden. Kompetensförsörjningsplaneringen följs upp årligen med högskolans ledning, utifrån lärosätets interna kvalitetssäkringsprogram.

I enlighet med högskolans riktlinjer ska samtliga lärare ha högskolepedagogisk kompetens motsvarande minst 15 hp högskolepedagogiska kurser. För nyanställda lärare som inte har högskolepedagogisk kompetens planeras detta inom ramen för lärarnas kompetensutvecklingstid. Förutom behörighetsgivande kurser anordnar den högskolepedagogiska enheten (HPE) seminarier och pedagogiska träffar om högskolepedagogiska frågor, såsom konstruktiv länkning och inkluderande undervisning.

Kompetensen i relation till den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU)

Inom Förskollärarytprogrammet organiseras de lärare som ansvarar för den verksamhetsförlagda utbildningen i VFU-team. Högskolan Västs interna arbete kring verksamhetsförlagd utbildning är avgörande för att skapa samsyn och rättssäkerhet vid bedömningen av studenterna och organiseras därför med ledorden systematik och kontinuitet. Inom VFU-teamet behandlas aktuella studentärenden, vid behov med stöd av programansvarig. I teamet diskuteras också VFU-frågor såsom bedömning i samband med examinerande besök och gemensamt arbete görs för att utveckla VFU-kurserna i programmet. Centralt i arbetet med likvärdig bedömning av student i VFU-kurs är, liksom i alla kurser, att lärandemål och examinationsformer är tydligt formulerade och transparenta för VFU-lärare, student och VFU-handledare.

Förutom lärarna som ansvarar för den högskoleförlagda delen av utbildningen finns också VFU-handledare knutna till studenter i samband med verksamhetsförlagd utbildning. Eftersom studenterna har en enskild placering under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen finns ungefär lika många VFU-handledare per program och kull som antalet studenter. I Högskolan Västs nya VFU-överenskommelser anges att huvudmannen ansvarar för att utse VFU-handledare med för studentens utbildning relevant ämnesbehörighet. Likaså ansvarar huvudmannen för att VFU-handledaren har adekvat kompetens för handledaruppdraget. Högskolan Västs handledarutbildning (7,5 hp) omarbetades hösten 2015 för att bättre svara mot de verksamma lärarnas behov avseende flexibilitet och studietakt. Sedan omarbetningen har 146 VFU-handledare genomgått handledarutbildningen med godkänt resultat och under våren 2018 är ytterligare 26 handledare antagna till utbildningen. För att underlätta för fler att gå handledarutbildning och på så vis kvalitetssäkra den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, erbjuds platsförlagd utbildning i våra samarbetskommuner.

Kompetensutveckling och kompetensspridning

Internt arbetar Högskolan Väst med både individuell och kollektiv kompetensutveckling. I enlighet med det lokala arbetsavsattalet har lärare/forskare 20 % av arbetstiden avsatt för kompetensutveckling (KU). Denna tid ska användas för forskning, vetenskapligt meriteringsarbete, fördjupning och breddning av kompetensområde och/eller verksamhetsutvecklande insatser av annat slag, i syfte att bidra till att utveckla högskolans verksamhet. Planering av kompetensutvecklingens omfattning och inriktning samt uppföljning sker årligen i tjänsteplanerings- och medarbetarsamtal. Normalt är minst 10 % av varje enskild lärares årsarbetstid är avsatt för kompetensutveckling. Ytterligare tid ges efter ansökan, på så sätt att den totala kompetensutvecklingstiden för institutionens lärarkollektiv motsvarar 20 % av den gemensamma årsarbetstiden.

Ytterligare möjlighet till kompetensutvecklingstid ges genom lärosätets meriteringsprogram. En av lärarna på programmet haft docentmeriteringsstöd de senaste tre åren är nu klar för bedömning. Under perioden H2018-2020 kommer tre personer inom lärarutbildningen få möjlighet till 20% extra forskningstid för docentmeritering.

Idén om ett kollektivt inriktat kompetensutvecklingsarbete innebär att institutionen tydligt uppmanar att lärare/forskare genomför forskning och utvecklingsarbete i samverkan. Ett exempel på hur detta organiseras är att professorerna på institutionen i sin tjänsteplanering har ett strategiskt uppdrag att stödja lärarkollegor i deras forskningsmeritering men också att utveckla och leda forskningsprojekt och forskningsgrupper, där såväl kollegor som studenter engageras i forskningsarbetet (se vidare under rubriken Forskningsanknytning av utbildning). Resultatet av forskning och verksamhetsutvecklande insatser ska spridas, inte bara genom vetenskapliga publikationer, utan också kollegialt på institutionen. För att göra det möjligt organiseras, förutom sedvanlig seminarieverksamhet, exempelvis årligen en intern forskningskonferens och tid avsätts på varje avdelningsmöte för forskningspresentationer (6 ggr/år).

En viktig styrka med Förskolläraryrket på Högskolan Väst är den samlade lärarkompetensen. Lärargruppen har sammantaget en bred och god, såväl vetenskaplig, ämnesdidaktisk som pedagogisk yrkeskompetens. För att säkra kommande pensionsavgångar pågår dessutom rekrytering av vetenskapligt kompetenta lärare/forskare inom det förskolepedagogiska kunskapsområdet. Tillgången på vetenskapligt skolade lärare inom förskolepedagogikområdet är dock ett nationellt problem, vilket innebär att kompetensförsörjningsfrågan är bekymmersam. Här skulle nationella insatser behöva genomföras. Omfattningen och organiseringen av programmet möjliggör en tydlig överblick av utbildningsprogrammet som helhet, men ger också förutsättningar för att arbetslaget kontinuerligt kan samlas för pedagogiska samtal och pedagogiskt utvecklingsarbete. Programmets närhet till högskolans övriga lärarprogram innebär också möjlighet till gemensam reflexivitet i förhållande till programmets organisation och innehåll.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Forskningsanknytning av utbildning

För att ge studenterna möjligheter att utveckla ett forskningsbaserat arbetssätt är utbildningen forskningsanknuten i tre dimensioner: 1) den miljö utbildningen ingår i, 2) det kursstoff studenten får möta och 3) den vetenskapliga hållning studenterna lär sig under utbildningen:

Tre dimensioner:

- **Den miljö utbildningen ingår i (forskningsverksamma lärare)**

Utbildningen ska genomföras av lärare som på olika sätt är engagerade i forskande miljöer, som praktiserande forskare eller som medaktörer i miljöerna. Den forskning som genomförs på lärosätet, och som är relevant i förhållande till kursens/programmets lärandemål, ska komma studenterna till del och studenterna ska, om möjligt, engageras i forskningen.

- **Det kursstoff studenter får möta**

Utbildningens innehåll ska präglas av vetenskapliga inslag och ha ett genomgående vetenskapligt perspektiv. Studenterna ska därigenom möta forskning och relevanta forskningsresultat genom både den undervisning de möter och genom den litteratur som knyts till utbildningen.

- **Den vetenskapliga hållning studenter lär sig under utbildningen**

Utbildningen ska designas så att studenterna utvecklar sin förmåga att göra självständiga analyser och bedömningar (av situationer, litteratur etc.) och att inta olika (teoretiska) perspektiv utifrån ett vetenskapligt kritiskt förhållningssätt. Studenterna ska också träna sig på att formulera vetenskapliga problem och producera data/empiri (enkäter, intervjuer, observationer etc.) i syfte att lära sig ett vetenskapligt hantverk. Studenterna ska dessutom genom utbildningen utveckla sin förmåga att hantera vetenskaplig kommunikation (såväl skriftlig som muntlig).

Dessa tre dimensioner av forskningsanknytning av utbildning präglar både organiseringen av utbildningen och planeringen av undervisningen, men också planeringen av kompetensförsörjning och kompetensutveckling hos befintlig personal. Det innebär att utgångspunkten för planering av kompetensutveckling är att alla lärare på Förskolläraprogrammet på något sätt ska arbeta med forskande uppgifter och vara knutna till forskande miljöer. Det kan betyda att den enskilde läraren deltar i forskningsprojekt eller är aktivt deltagande vid seminarieverksamheten i de vitala forskningsmiljöerna på lärosätet (företrädesvis BUV, se nedan). Som ett led i detta har de professorer som är knutna till institutionen, förutom sin KU-tid, 20 % av arbetstiden avsatt för att driva forskningsprojekt med kollegor och/eller arbeta med andra forskningsutvecklande aktiviteter såsom exempelvis meriteringsstöd (strategiskt utvecklingsarbete för professorer). Exempel på projekt som drivs av institutionens professorer och som inkluderar några av lärarprogrammets adjunkter och lektorer är ett matematikdidaktiskt projekt, om hur olika typer av frågor kan utmana barns matematiska tänkande. I detta projekt är också studenterna involverade, dels genom uppgifter de gör i de matematikdidaktiska kurserna, dels genom examensarbetena. Vi har också flera forskningsprojekt om nyanländas lärande och förutsättningar. Hösten 2017 initierades dessutom möjligheter för forskargrupper att söka interna medel för forskningsprojekt inom det utbildningsvetenskapliga området. Under 2018 har medel beviljats till forskningsprojekt inom förskolepedagogik (praktiknära), matematikdidaktik, svenska som andraspråk och digitalisering (se

forskningsomfattning, tabellbilagan). Projekten bidrar till forskningsanknytningen av utbildningen på flera sätt; genom att utveckla lärarutbildningens forskning, genom att fler lärare meriterar sig vetenskapligt och genom att studenterna på olika sätt kan delta i forskningsverksamhet. Satsningen på utbildningsvetenskapliga forskningsprojekt kommer att genomföras även 2019.

Vitala forskningsmiljöer och samverkansforskning/praktiknära forskning

I anslutning till lärarutbildningen finns två av lärosätet särskilt definierade forskningsmiljöer (vitala forskningsmiljöer¹): Lärande i och för det nya arbetslivet (LINA) och Barn- och ungdomsvetenskap (BUV). De allra flesta av lärarna som arbetar på Förskolläraryrket ingår i någon, eller i båda dessa forskningsmiljöer. Båda miljöerna organiserar bland annat forskningsseminarier, där forskare och lärare från programmet deltar. Den barn- och ungdomsvetenskapliga miljön, som av ämnesmässiga skäl är den miljö som ligger närmast Förskolläraryrket, arbetar strategiskt med samverkansforskning (praktiknära forskning). Konceptet bygger på att vetenskapliga problem formuleras i samråd med samverkansaktörer från verksamhetsfältet och forskare på högskolan. Forskningsprojekten samfinansieras av de båda organisationerna. Som exempel kan nämnas att lärare/forskare från Förskolläraryrket nyligen avslutat ett projekt, där man i samverkan med en kommunal förskola studerat hållbar energianvändning i förskolan och hur man kan arbeta med barn i frågor om hållbar utveckling. En förskollärestudent genomförde också sitt examensarbete inom ramen för projektet. Ett annat samverkansprojekt har handlat om övergångar mellan förskola och förskoleklass. Föregående år medverkade två studenter i ett projekt om intergenerationellt lärande, i vilket de också skrev sitt examensarbete. De fick sedan möjlighet att presentera sitt projekt på NERA-konferensen. Ett nu pågående samverkansprojekt handlar om studenters uppfattningar och lärande om matematikdidaktik för förskolebarn. De flesta pågående forskningsprojekt inom ramen för lärarutbildningen har praktiknära fokus, vilket ligger i linje med högskolans AIL-profil. Denna inriktning på forskningen avser vi att ytterligare fördjupa i och genom försöksverksamheten om praktiknära forskning, där Högskolan Väst har anslutit sig till noden runt Karlstad universitet (tillsammans med LIU och HH).

Uppföljning och utveckling

Uppföljningen av forskningsanknytningen sker i det reguljära kvalitetsarbetet. Som exempel på detta avsattes en heldag hösten 2016 för att stämma av att varje kurs relaterat till de tre dimensionerna av forskningsanknytning (se ovan) och för att utvärdera hur progressionen av den vetenskapliga skolningen hos studenterna utvecklas. Därefter har lärargruppen arbetat vidare på programmötestid med en progressionsplan, gjort översyn av kursplaner i relation till progressionsplanen och gjort en kvalitetsavstämning av hur väl examinationsuppgifterna prövar studenternas vetenskapliga kompetens. Hur varje kurs är forskningsanknuten prövas också i det reguljära kursuppföljningsarbetet, som utgör en del av institutionens kvalitetssystem (se Uppföljning, åtgärder och återkoppling).

Forskningsmiljön på avdelningen för utbildningsvetenskap och språk har utvecklats mycket de senaste åren. Det har möjliggjorts genom rekryteringar av seniora forskare, interna satsningar på doktorander och interna forskningsprojekt. Ett strategiskt arbete som fokuserat på att skapa en kollegial forskningskultur har också bedrivits, med möjlighet att söka interna medel och skapandet av goda förutsättningar för forskning (exempelvis mötesplatser för forskningssamtal, spridning av forskningsresultat och meriteringsstöd av professorer). Det interna arbetet med forskningsanknytning av utbildningen har också inneburit att samtliga

¹ Det finns tre vitala forskningsmiljöer på lärosätet. En vital forskningsmiljö ska uppfylla av lärosätet särskilda vetenskapliga kvalitetskrav och utvärderas kontinuerligt. En vital forskningsmiljö garanteras en del av högskolans forskningsmedel.

lärare och forskare gemensamt arbetat med frågor om hur forskningsanknytning görs i programmet och hur vetenskaplig progression i studenternas lärande skapas på bästa sätt.

Att fortsätta med det interna strategiska arbetet runt forskning och forskningsanknytning framstår som särskilt väsentligt för ett mindre lärosäte där de statliga forskningsanslagen och grundutbildningsmedel i form av kompetensutvecklingstid, är de största finansiella förutsättningarna för forskning. Att fördela och följa upp hur de egna forskningsmedlen används blir därför ett viktigt arbete även framöver.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

1. *visa sådana kunskaper inom det förskolepedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen*

Målet återfinns som innehåll helt eller delvis i de flesta kurserna i programmet, och examineras i sin helhet i 9 av inriktningens 17 kurser och delvis i ytterligare 6 kurser. Kunskaper inom det förskolepedagogiska området innebär en förståelse av hur lek, omsorg, lärande och undervisning bildar en helhet i förskolans verksamhet. De ämneskunskaper en blivande förskollärare behöver är förutom förskoledidaktisk kunskap även kännedom om barns matematiklärande, barns kommunikation och språkutveckling, den tidiga skriftspråkliga utvecklingen, estetiska uttrycksätt, natur och miljö och barns möjlighet till delaktighet och medinflytande. Aktuell forskning ingår regelmässigt i litteraturen, även på engelska och i form av avhandlingar och artiklar. Det självständiga arbetet skrivs med utgångspunkt i aktuell forskning inom det förskolepedagogiska området. Progression kan beskrivas som både en breddning i olika innehållsliga områden, och en fördjupning från den inledande kursens grundläggande perspektiv på omsorg, fostran och undervisning samt barns utveckling, lek och lärande, till den avslutande kursens krav på självständighet och kritiskt tänkande. Nedan följer en tabell med exempel på kursmål där examensmålet examineras helt eller delvis.

Tabell 1. *Exempel på kursmål relaterade till examensmålet*

Kurs	Exempel på mål
OLU110	Studenten ska kunna beskriva hur omsorg, fostran och lärande bildar en helhet i förskola och förskoleklass, Studenten ska reflektera över sin blivande profession i relation till teoretiska perspektiv gällande barns utveckling, lek och lärande.
LSF202	Studenten ska kunna diskutera barnlitteraturens, boksamtalens och högläsningens betydelse för barns läs- och skrivutveckling. Studenten ska kunna analysera och kritiskt granska olika didaktiska perspektiv om läs- och skrivlärande i relation till förskolans och förskoleklassens styrdokument.
BTM200	Studenten ska i relation till egna kunskaper inom det matematiska området, kunna redogöra för barns och elevers matematiska utveckling. Studenten ska kunna redogöra för aktuell forskning gällande ämnesdidaktiska förhållningssätt och barns och elevers matematiklärande.

NTF101	Studenten ska kunna använda ett naturvetenskapligt arbetssätt samt redogöra för aktuella biologiska, kemiska, fysikaliska och tekniska begrepp och fenomen. Studenten ska kunna göra motiverade didaktiska val som förhåller sig till styrdokument och ämnesdidaktisk forskning och litteratur
ELF200	Studenten ska kunna kritiskt granska, problematisera och reflektera över estetiskt inriktade pedagogiska praktiker utifrån ett didaktiskt perspektiv,
FPO600	Studenten ska visa förmåga att systematiskt och kritiskt med stöd av aktuell forskning kunna granska ett förskolepedagogiskt arbetssätt innefattande en helhetssyn på omsorg, fostran, lek och lärande.

Ämneskunskaperna fördjupas alltså genom hela utbildningen samtidigt som en breddning sker med fokus på olika innehåll. Studenterna får tidigt grundläggande kunskaper i språk och kommunikation, matematik, naturvetenskap och teknik samt estetiska lärprocesser och estetisk teori. Dessa fördjupas dels i en forskningsöversikt (FIF400) dels i examensarbetet (EXF500). I programutvärderingen menar studenterna själva att de har nått målet under utbildningens gång.

Redan på utbildningens första kurs (UVK100) ska studenten kunna förklara och diskutera begrepp relaterade till lek, lärande och omsorg. På utbildningens andra kurs (OLU110) ska studenten kunna beskriva hur omsorg, fostran och lärande bildar en helhet i förskola och förskoleklass. Förutom föreläsningar och gruppseminarier förekommer under VFU-perioden en observationsuppgift som sedan ska analyseras utifrån barnets eget perspektiv, och från ett undervisnings- och etiskt perspektiv. Studenten ska kunna reflektera över sin blivande profession i relation till teoretiska perspektiv gällande barns utveckling, lek och lärande.

På de olika ämneskurserna (BKS100, LSF202, BTM200, NTF101 och ELF200) får studenterna möjlighet att fördjupa sig i olika aspekter av det förskolepedagogiska området. Kurslitteraturen är genomgående forskningsbaserad och stor vikt läggs vid såväl studenternas egen förståelse av begrepp som barns sätt att förstå och uppfatta fenomenen. Exempelvis ingår i kursen Barns tidiga matematiklärande (BTM200) en skriftlig individuell hemtentamen där studenterna formulerar en egen matematisk "ordlista". Begrepp och företeelser ska definieras och exemplifieras på ett sätt som synliggör både studentens egen förståelse och hur barn kan förstå begreppen. Begrepp och företeelser ska definieras vetenskapligt korrekt och exemplifieras så att studentens egna matematiska kunskaper och förståelsen av dessa blir tydliga och även så att kunskaper om barns och elevers möjliga och rimliga sätt att uttrycka matematisk förståelse blir synliga. Med utgångspunkt i fördjupning inom tilldelade matematiska områden ska lärandeobjekt för undervisning i matematik formuleras.

På kursen ELF200 ska studenten visa grundläggande kunskaper om teori- och begreppsbyggnader inom det estetiska området, visa kunskaper om estetiska lärprocesser, lek och kommunikation, kunna göra didaktiska överväganden gällande estetiska lärprocesser och kommunikation i förskolans verksamhet och motivera dessa utifrån relevanta teorier och styrdokument. Studenten ska även kunna identifiera, kritiskt granska och reflektera över estetiskt inriktade pedagogiska praktiker utifrån ett didaktiskt perspektiv. Kursen examineras genom två individuella, skriftliga inlämningsuppgifter där en tydlig progression syns. Den första uppgiften går ut på att kunna definiera och tillämpa kursens bärande teorier och begrepp. I den andra uppgiften används dessa teorier och begrepp för att granska en didaktisk praktik, samt för att göra egna pedagogiska ställningstaganden och konkretisera dessa.

Även om kursen i estetik kommer senare i utbildningen har studenterna redan tidigt examinerats genom olika gestaltande examinationsformer. Ett utvecklingsområde som har initierats är en kartläggning av olika inslag

av estetiska presentations- och examinationsformer för att åskådliggöra en estetisk progression genom utbildningen.

Även inom det naturvetenskapliga området (NTF101) bedöms studenten utifrån målet när det gäller kunskap och förståelse i genomförandet av ett naturvetenskapligt projekt. Studenterna ska då visa att de förstår projektets naturvetenskaplighet och korrekt kunna förklara de processer eller fenomen som tas upp i projektet. Studenten ska även visa kunskap om och förståelse för hur barn tillägnar sig naturvetenskaplig och/eller teknisk kunskap och ska kunna motivera sina didaktiska val utifrån styrdokument, litteratur och relevanta teorier om barns lärande. Examinationen består av fem olika examinerande delar: en utomhuspedagogisk aktivitet, en teknikuppgift, och en muntlig examination av ämneskunskaper. En uppgift prövar kunskaperna om närmiljö som lärmiljö. En sista uppgift behandlar undervisning i fysik/kemi. Där ska planeringen av undervisning med observationer och utförd undervisning med barngrupp ingå.

Slutligen prövas studenten i kursen FUU600 på kunskaper om kvalitetssystem och verksamhetsutveckling. Uppgiften som bedöms innebär att studenten visar förmåga att identifiera ett utvecklingsbehov i förskolan samt planera för ett utvecklingsarbete som tar utgångspunkt i aktuell och relevant forskning. I denna uppgift bedöms om studenten har de kunskaper som krävs för att utveckla ett innehållsligt relevant projekt som kommer verksamheten till godo.

Även examensarbetet skall belysa aktuell forskning och formulera en frågeställning med relevans för verksamheten och med bakgrund i tidigare kunskaper om förskolans didaktik. Som grund för problemformuleringen har studenten möjlighet att fördjupa sina teoretiska kunskaper inom ett område på en tidigare kurs, FIF400. Av examinationsuppgiften på denna kurs framgår det att studenten kritiskt ska granska och analysera relevant litteratur samt kunna diskutera den ur olika perspektiv. Kriterier för Godkänt är att texten skall vara tydlig och logiskt upplagd i förhållande till uppgiftsbeskrivningen. Det ska även klart framgå hur den litteratur, som studenten använder bidrar till kunskapsområdet och vilka olika teoretiska perspektiv och metoder som diskuteras i texten.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

2. *visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen*

Som redan skrivs fram i självvärderingens första del innebär det vetenskapliga förhållningssättet, utifrån den där angivna definitionen, att det innehåll studenterna möter i utbildningen ska bygga på forskning men också att studenterna succesivt ska utveckla en vetenskaplig kompetens och ett vetenskapligt förhållningssätt. Detta innebär att studenten i både undervisning och litteratur möter relevanta forskningsresultat. Utbildningen utformas också så att studenten utvecklar sin förmåga att göra självständiga analyser och förhålla sig till olika teoretiska perspektiv. Studenten får också träning i att formulera vetenskapliga problem och att producera egen empiri. Att ha ett vetenskapligt förhållningssätt innebär också att studenten tränas i vetenskaplig kommunikation.

För att säkerställa att studenten når målet återfinns hela eller delar av målet i olika kurser under hela utbildningen. Vetenskapsteoretiska frågor möter studenten redan under första kursen i utbildningen (UVK100), vilka sedan återkommer och fördjupas i de kurser som föregår det självständiga arbetet. Kunskap om vetenskapliga metoder och om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet möter studenten i ett flertal kurser både genom de texter de läser samt genom examinerande uppgifter där de själva tränas att förstå hur forskningsresultat konstrueras. Särskild vikt läggs vid det vetenskapliga skrivandet de första terminerna men är i fokus under hela utbildningen och är därför ett viktigt mål i sig.

Tabell 2. *Exempel på kursmål relaterade till examensmålet*

Kurs	Exempel på mål
UVK100	Studenten ska visa grundläggande kunskaper om ett vetenskapligt förhållningssätt och vetenskapligt skrivande.
FIF400	Studenten ska kunna granska och analysera vetenskapliga texter
VVM200	Studenten ska kunna redogöra för genomförandet av, och skillnaden mellan, olika vetenskapliga metoder Studenten ska visa förmåga att analysera, tolka och kritiskt granska forskning baserad på kvantitativa såväl som kvalitativa metodansatser Studenten ska kunna redogöra för forskningsetiska regelverk och deras tillämpning, särskilt i förhållande till barn och ungdomar

	Studenten ska kunna ge exempel på hur ett vetenskapligt förhållningssätt kan användas för kontinuerlig yrkesmässig reflektion och verksamhetsutveckling.
EXF500	Studenten ska kunna välja och motivera relevanta metoder för produktion och analys av data i relation till studiens syfte samt beakta de forskningsetiska kraven Studenten ska kunna diskutera de egna resultatens trovärdighet och giltighet Studenten ska tydligt visa hur resultatet svarar mot studiens syfte och forskningsfrågor Studenten ska kunna rapportera studien enligt gängse vetenskapliga och språkliga krav Studenten ska kunna inta ett vetenskapligt förhållningssätt i försvar av eget och diskussion av andras examensarbete

I kursen UVK100 grundläggs studentens förmåga till ett kritiskt vetenskapligt förhållningssätt, särskilt i relation till frågor som rör den egna utbildningen. Undervisningen inriktas framförallt på att förstå varför ett vetenskapligt förhållningssätt är viktigt och vad som skiljer vetenskaplig kunskap från annan kunskap. Studenten får i denna första kurs också träna på vetenskapligt skrivande. Detta görs bland annat genom att studenten bekantar sig med vad som kännetecknar en vetenskaplig text och genom att läsa olika vetenskapliga texter. Studenten ska reflektera över dessa och tillgodogöra sig en grundläggande förståelse för vad vetenskapligt skrivande är. Extra satsningar på akademiskt skrivande har gjorts under termin 1 och 2, vilket innebär att textproduktion, feedback på text och kamratrespons prioriteras. Att studenten ska ha god språklig förmåga finns också med som mål i alla kurser i utbildningen.

Examinationen sker på ett seminarium, genom en skriftlig reflektion och genom muntliga diskussioner. Studenten ska diskutera sin förståelse av vad vetenskap är, varför ett vetenskapligt förhållningssätt är viktigt inom lärarprofessionen och hur man kan ha nytta av vetenskapsteoretisk kunskap i sitt framtida yrkesliv. Även frågor som rör hur man kan skilja vetenskaplig kunskap från annan typ av kunskap och om det finns olika sätt att se på kunskap och vad detta i förlängningen innebär, berörs under seminariet. I denna kurs examineras också vetenskapligt skrivande genom att studenten i skriven text och i diskussion vid seminarium får reflektera över olika texters uppbyggnad och vad som utmärker en vetenskaplig text.

Kursen VVM200 är upplagd kring en serie föreläsningar med fokus på metod för insamling och analys av data. Intervju, observation, textanalys, enkätkonstruktion, etnografi och aktionsforskning förutom frågor om forskningsetik är ämnen som behandlas i föreläsningsform. Inledningsvis får studenterna en föreläsning i vetenskapsteori, en om problemformulering och en om vetenskapligt skrivande som ska förbereda dem för det självständiga arbetet. Studenterna genomför praktiska övningar i att göra observationer och intervjuer. Kursen avslutas med en salstentamen där studentens kunskaper i vetenskapsteori och metod visas genom diskussion, tillämpning och reflektion av såväl kurslitteraturen som praktiska erfarenheter från övningarna. Studenten ska även föra ett resonemang om eventuella konflikter mellan forskningskrav och personskydd, och kring olika typer av kvantitativa studier, exempelvis beräkna spridningsmått och resonera om eventuella samband och dess styrka.

Det självständiga arbetet (EXF500) bedöms av en examinator som är minst disputerad. I bedömningen ska hänsyn tas till huruvida design och genomförande av studien är relevant i relation till studiens syfte, och om analyserna är systematiskt genomförda och utnyttjar det insamlade materialets möjligheter. Andra bedömningsgrunder är om metodvalet är väl beskrivet och motiverat samt om det egna arbetets vetenskapliga kvalitet diskuterats kritiskt. Vid seminarietillfället ska studenten sammanfatta och kritiskt granska ett annat

arbete där vetenskapliga och metodologiska förtjänster och svagheter diskuteras. Studenten ska sakligt kunna bemöta kritik på det egna arbetet.

Även om teoriansknytning inte är ett obligatoriskt avsnitt i det färdiga arbetet, uppmuntras studenterna att reflektera över möjlig teoretisk förankring i perspektiv och begrepp att använda i analysen av sitt insamlade material. Tanken med detta är att studenten inte nödvändigtvis behöver beskriva en teori som sedan inte används vidare i arbetet och som inte heller återkommer i diskussionen, utan snarare fokusera på begrepp som bidrar till analysen av den insamlade empirin.

Som redan nämnts ovan sker kontinuerligt fokus och extra satsning på studenternas skrivande genom hela utbildningen, likaväl som på insatser för att förtydliga integreringen av teori och praktik. Ytterligare ett identifierat utvecklingsarbete är att förtydliga relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen. Förutom att tydligare lyfta fram relationen i lärandemål innebär det också att under både VFU och HFU hjälpa studenterna att förstå denna relation. Arbetet har hög prioritet i programrådet. Andra planerade insatser är en metodkurs för lärare och handledare i lärarprogrammen samt kvantverkstad för både studenter och handledare under examensarbetskurserna.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

3. *visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevant forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet*

Målet återfinns som innehåll helt eller delvis i ett flertal kurser i programmet, och examineras i sin helhet i 6 av inriktningens 17 kurser och delvis i ytterligare 5 kurser. Några centrala kurser i förhållande till detta mål är de senare kurserna på programmet samt vetenskaps- och examensarbetskurserna.

Progressionen på området består i att studenterna redan tidigt i utbildningen, i olika typer av uppgifter, uppmanas att tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter och att göra kopplingar mellan både systematisk och beprövad erfarenhet och den egna upplevda erfarenheten samt relevanta resultat från forskning. De tränas också tidigt i att försöka göra kritiska granskningar av egna och andras texter, av den praktik de möter på fältet och av den forskning och teoretiska utgångspunkter de tar del av i undervisningen.

Tabell 3. *Exempel på kursmål relaterade till examensmålet*

Kurs	Exempel på mål
OLU110	Studenten ska kunna reflektera över sin blivande profession i relation till teoretiska perspektiv gällande barns utveckling, lek och lärande.
VVM200	Studenten ska visa förmåga att analysera, tolka och kritiskt granska forskning baserad på kvantitativa såväl som kvalitativa metodansatser. Studenten ska kunna ge exempel på hur ett vetenskapligt förhållningssätt kan användas för kontinuerlig yrkesmässig reflektion och verksamhetsutveckling.
EXF500	Studenten ska mot bakgrund av tidigare forskning självständigt kunna identifiera, formulera och motivera ett för professionen relevant forskningsproblem. Studenten ska kunna söka, ta del av och kritiskt granska tidigare forskning med relevans för vald forskningsfråga.
FUU600	Studenten ska kunna identifiera ett utvecklingsbehov i förskoleverksamheten utifrån en problemanalys med stöd av relevant forskning och styrdokument.

Kursen VVM200 innehåller förutom föreläsningar om problemformulering och metodval även en föreläsning om vetenskapligt förhållningssätt och lärares yrkespraktik. Denna föreläsning tar specifikt upp frågor om den kommande yrkesrollen och hur skrivandet av det självständiga arbetet relaterar till ett vetenskapligt förhållningssätt och studenternas fortsatta lärande i och för arbetet.

I det självständiga arbetet examineras i vilken mån forskningsfrågan är formulerad mot bakgrund av tidigare forskning och relevant för professionen. Arbetet ska presentera en översikt över relevant nationell och internationell forskning som diskuteras på ett nyanserat sätt. Resultatet av arbetet ska även diskuteras i relation till tidigare forskning samt placeras i ett didaktiskt och samhällligt perspektiv. Slutligen skriver studenten inom ramen för kursen FUU600, fram en plan för ett utvecklingsprojekt på den egna VFU-förskolan (eller förskoleklassen) utifrån relevant forskning och förskolans läroplan och målen i denna.

Som tidigare nämnts är en problematisering av relationen mellan forskning, beprövad erfarenhet och övrig kunskapsutveckling ett prioriterat utvecklingsområde. Att integrera teori och praktik är utmanande för studenten och mycket arbete har lagts ner på att tydliggöra och konkretisera denna integrering, till exempel i kriterier vid bedömningsbesöken i VFU och i kriterierna för handledare. Det är även svårt för många studenter att tillämpa teoretiska utgångspunkter i analysarbete i både examinationsuppgifter och examensarbeten. Som tidigare nämnts har detta föranlett extra återkoppling, workshops och föreläsningar i ett flertal kurser. Ytterligare stödinsatser finns i vetenskapsteori- och metodkurserna där studenten, i workshops, får öva analys samt diskutera vetenskapsteoretiska utgångspunkter.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

4. *visa förmåga att tillämpa sådan förskoledidaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det förskolepedagogiska området och inom de ämnesområden som utbildningen avser samt för yrkesutövningen i övrigt*

Förmågan att tillämpa kunskaperna som tillägnats i utbildningen (se mål 1) utvecklas och examineras inom såväl den högskoleförlagda som den verksamhetsförlagda delen. I högskoleförlagda kurser har studenterna möjlighet att träna och visa sina förmågor inför och tillsammans med studentgruppen. Med hjälp av examinationer och arbetsformer såsom gestaltning och reflektionsarbete kring olika fall får studenten med stöd av högskolans lärare och medstudenter träna sin tillämpningsförmåga i våra högskoleförlagda kurser. Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen spelar dock en avgörande roll i bedömningen av studenternas förmåga att tillämpa de kunskaper de tillägnat sig på olika förskolepedagogiska/-didaktiska kurser.

Tabell 4. *Exempel på kursmål relaterade till examensmålet*

Kurs	Exempel på mål
OLU110	Studenten ska visa färdigheter i att etablera kontakt med barn och vuxna samt i att genomföra undervisning under den verksamhetsförlagda utbildningen
LSF202	Kunna samverka med barn och vuxna i förskola/förskoleklass utifrån ett språkligt ämnesinnehåll
NTF101	Visa god kännedom om närmiljön, dess biologiska mångfald och utomhuspedagogiska potential
BTM200	Kunna samspela med barn, elever och vuxna i förskola/förskoleklass utifrån ett matematiskt ämnesinnehåll
FUU600	Självständigt kunna välja innehåll, arbetssätt och metoder för undervisning och verksamhetsutveckling i förskolan, mot bakgrund av kvalitetsaspekter i förhållande till förskolans uppdrag.

Under den första terminen har studenten sin första VFU (3 hp) och deltar under denna period i verksamheten under hela dagen och genomför också undervisning i barngrupp med stöd av sin handledare. Enligt

betygskriterierna för kursen bedöms om studenten ställer frågor om den undervisning och de aktiviteter som genomförs i verksamheten (nyfikenhet) och om studenten är uppmärksam på skeenden i den dagliga verksamheten och anpassar sig efter de situationer hen ställs inför (flexibilitet).

Målet för den andra VFU-perioden, som infaller under termin 2, har fokus på samverkan och kommunikation. Examinationen utgörs av ett boksamtal med en barngrupp. Som förberedelse får studenterna på HFU ta del av nyutkommen barnlitteratur, en föreläsning om barnlitteratur och genomföra boksamtal med andra studenter. Det som bedöms är förmågan att kommunicera och samverka med barnen och de vuxna. Studenten ska genom sin undervisningsplanering, samt i efterföljande samtal, visa insikt i såväl läroplan som barnens förståelse och behov. Genomförandet och resultatet av den egna undervisningen ska förstås i relation till teoretiska perspektiv på lärande. Studenten ska kunna motivera sin undervisning och det som bland annat bedöms är i vilken mån undervisningen är välplanerad. Studenten ska lyssna in och se barnen i undervisningssituationen och göra avvägningar som gynnar barnens lärande. Studenten visar genom sitt agerande och kroppsspråk trygghet i sin ledarroll. Studentens ämnesdidaktiska kompetens synliggörs i planerad aktivitet och dialog med barnen.

Bedömningsunderlagen för VFU-handledaren utgår från lärandemålen i kursen och konkretiseras med hjälp av kriterieformuleringar inom VFU-progressionsplanens tre områden; Reflektions- och analysförmåga, Didaktisk kompetens och Kommunikation och demokratiskt ledarskap. Exempel på bedömningskriterier som VFU-handledaren använder i sin rådgivande bedömning av studentens sammantagna prestationer är: *Innehållet i undervisningen är begripligt för barnen och alla barn ges möjlighet att tillägna sig innehållet; efter varje genomförd undervisning utvärderar studenten undervisningen tillsammans med handledaren och drar slutsatser om hur aktiviteten skulle kunna utvecklas eller genomföras på ett annat sätt.*

Fjärde terminens verksamhetsförlagda utbildning i kursen BTM110 är även detta ett ämnes-VFU, men med ett matematiskt innehåll. Målet är att studenten på ett kreativt sätt ska ta tillvara tillfällena i lek och övrig verksamhet för matematisk lek och lärande och samtala om, leka och undersöka matematik tillsammans med barn i olika sammanhang. Under den verksamhetsförlagda delen av kursen ska studenten kunna tillämpa lek och estetiska uttrycksätt i matematikundervisning och även kunna samspela och vara på tillfällena i barnens lek och övrig verksamhet utifrån ett matematiskt ämnesinnehåll. Måluppfyllelsen bedöms dels genom en gestaltande gruppredovisning på högskolan, dels genom ett underlag från handledaren på VFU till examinatoren.

I kursen FUU600 har studenten fem veckors verksamhetsförlagd utbildning, där det andra av utbildningens minst två examinerande besök görs av lärare från högskolan som också står för den avgörande bedömningen av studentens förmåga att undervisa. Det examinerande besöket utgörs av tre delar: För det första gör studenten en undervisningsplanering, dvs en i förväg inskickad planering av den aktivitet som studenten har för avsikt att genomföra när läraren från högskolan gör sitt besök. För det andra bedöms en genomförd undervisning, vilket är den undervisningssekvens som studenten i sin planering beskrivit och som besökande lärare från högskolan iakttar. För det tredje bedöms ett problematiserande samtal: ett samtal mellan student, handledare och besökande lärare där lärare från högskolan är samtalsledare. Examinationens tre delar (inskickad planering, genomförd undervisning och efterföljande problematiserande samtal) bedöms utifrån kriterierna i en bedömningsmatris som är en konkretisering av kursens lärandemål. Bedömningsmatrisen kommuniceras med såväl studenter som VFU-handledare i början av kursen och syftar till att skapa transparens i de bedömningar som görs i samband med bedömningsbesök. Väl utvecklade bedömningskriterier borgar för att studenten i sin undervisning både visar förmåga att undervisa, och att planera ett innehåll som är förankrat i verksamheten och dess utvecklingsbehov.

I en kurs som inte har någon verksamhetsförlagd utbildning, som NTF101, kan ändå förmågan examineras genom att studenten får planera en aktivitet och utför den i fält med resten av studenterna som fiktiv barngrupp. I examinationen bedöms om studenten visar kännedom om närmiljön, dess biologiska mångfald och utomhusmiljöns pedagogiska potential. Studenten ska visa att hen kan leda en grupp i fält på ett sätt som underlättar lärande och kan motivera aktivitetens syfte och val av metoder utifrån ett didaktiskt/pedagogiskt perspektiv.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

5. *visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje barns lärande och utveckling*

Detta examensmål samspelar ofta med det tidigare målet. I detta mål prövas studenternas förmåga att undervisa och bedriva verksamhet i förskolan. Fokus ligger framförallt på studenternas färdigheter att vända sig till hela barngruppen, och ta till vara alla barns behov av lärande och utveckling. Även samspelet med andra i verksamheten, dvs andra förskollärare samt vårdnadshavare är i fokus. Målet examineras framförallt på den verksamhetsförlagda delen av utbildningen men också på den högskoleförlagda genom analys, teoretisk förankring och reflektion. Målet examineras på kurser under sex av terminerna - undantaget termin 6 - som ägnas åt förberedelser inför och genomförande av det självständiga arbetet.

Progressionen i måluppfyllelsen visar sig i tre olika aspekter. När det gäller förmågan att *planera* undervisning ställs högre krav allteftersom studentens utbildning fortskrider. Andra perioden ska studenten planera tillsammans med handledaren, medan studenten under den sista terminen självständigt utifrån styrdokument, observationer och dokumentation, ska planera undervisning som riktar sig till alla barn. Den *genomförda* undervisningen visar ett mer prövande förhållningssätt tidigt i utbildningen, medan kraven på ledarskap ökar med tiden, för att till slut innehålla ett större mått av självreflektion och ett krav på att även för barnen synliggöra deras eget lärande. Även vad gäller reflektions- och analysförmåga krävs allt mer av studenten i förhållande till utbildningens uppgifter. Från att till en början enbart förmå ställa frågor till verksamheten, krävs redan vid andra perioden att studenten tar en förskollärares perspektiv på barns lärande utifrån ålder och förutsättningar. Senare i utbildningen ställs krav på förmåga att *utvärdera och utveckla* verksamheten, att se kritiskt på sin egen undervisning och föreslå förändringar utifrån erfarenhet och teori.

Tabell 5. *Exempel på kursmål relaterade till examensmålet*

Kurs	Exempel på mål
BLI100	Kunna planera, genomföra och utvärdera verksamhet som ger goda förutsättningar för inkludering, lärande och en positiv självbild
BOO200	Kunna planera, genomföra, utvärdera och analysera undervisning med fokus på delaktighet, genus och jämställdhet

BIF600	Visa förmåga att genomföra samtal om barnens utveckling och behov i syfte att skapa goda förutsättningar för barnets personliga, sociala och kunskapsmässiga utveckling och välbefinnande i förskolan och förskoleklassen.
FPO600	Visa förmåga att på ett väl underbyggt sätt kunna analysera hur man kan främja förutsättningar att arbeta utifrån förskolans helhetssyn på omsorg, lek, fostran och lärande och på ett sådant sätt att alla förskolebarn ges möjlighet att utvecklas.

Två av kurserna (BLI100 och BIF600) som examinerar målet ingår i den utbildningsvetenskapliga kärnan av utbildningen och inte specifikt i den förskolepedagogiska delen. BOO200 har särskilt fokus på jämställdhet och jämlikhet, medan FPO600 tar upp tråden ifrån den första förskolepedagogiska kursen på första terminen (OLU110) och avslutar utbildningen. Exempelen nedan visar hur olika aspekter av målet examineras i olika kurser, även om det finns en klar tanke om progression av förmågan att planera, genomföra och utvärdera undervisningen. Som stöd för bedömningen och utformningen av examinationerna finns en progressionsplan för VFU.

Inom kursen BLI110, ska handledaren efter den fem veckor långa VFU-perioden bedöma studentens förmåga att samverka och samarbeta med barnen. Även studenten ska underteckna handledarens bedömning. I den skriftliga examinationsuppgiften som bedöms av läraren på högskolan ska studenten beskriva genomförandet av sin undervisning och de överväganden hen gjorde i planeringen av den och under genomförandet. Dessutom ingår det i uppgiften att analysera och med underbyggda argument utvärdera planeringen och den genomförda undervisningen. Av redovisningen ska det framgå om studenten anser att syftet med undervisningen uppnåddes eller inte och en förklaring ska ges om utfallet inte blev det förväntade. Självreflektion och kritiskt förhållningssätt till den egna visade förmågan är en viktig del av måluppfyllelsen.

I BOO200 gör studenterna sin femte verksamhetsförlagda period om tre veckor. Studenterna ska dels observera samspelesituationer mellan barn och/eller mellan barn och vuxen, och dels genomföra undervisning med utgångspunkt från samspelesituationerna. Vid ett seminarium efter en vecka på VFU, ska studenten göra en analys av de observerade samspelesituationerna utifrån centrala begrepp som demokrati, genus, inflytande, delaktighet, jämställdhet och jämlikhet (likabehandling) samt problematisera den egna undervisningen. Efter seminariet fortsätter studenten sin VFU och ska då planera och genomföra undervisning som gör alla barn delaktiga och ger flickor och pojkar samma talutrymme.

Som ett exempel på utvärdering sker i BIF600 en examination med syfte att låta studenten visa förmåga att genomföra samtal om barnens utveckling och behov i syfte att skapa goda förutsättningar för barnets personliga, sociala och kunskapsmässiga utveckling och välbefinnande i förskolan och förskoleklassen. Eftersom utvecklingssamtal kan vara etiskt känsliga och inte så ofta förekommer inom ramen för VFU examineras uppgiften genom ett rollspel, som en fiktiv förberedelse inför, och därefter, genomförande av ett fiktivt utvecklingssamtal. I denna kurs är det mindre fokus på att planera och genomföra undervisning, men mer på självreflektion, utvärdering och kritiskt förhållningssätt i förhållande till uppdraget.

I utbildningens sista kurs (FPO600) examineras studenterna på sin förmåga att med stöd av aktuell forskning kritiskt granska sina erfarenheter av hur man arbetar med en helhetssyn på omsorg, fostran, lek och lärande i förskolan. De ska självständigt tillämpa teorier, centrala begrepp och empiriska erfarenheter för att analysera omsorg, lek, lärande och fostran i förskolan relaterat till någon del av förskolans värdegrundsuppdrag.

Studenterna ska också utveckla ett väl underbyggt förslag på hur man kan främja förutsättningar att arbeta utifrån förskolans helhetssyn på ett sådant sätt att varje barn ges möjlighet att utvecklas.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.

Mål

6. *visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling*

Att kunna göra bedömningar utifrån olika aspekter är en viktig förmåga hos en förskollärare. En förskollärare ska agera utifrån samhällets normer, utifrån internationella överenskommelser och med sikte på en hållbar värld, socialt, klimatmässigt och med beaktande av jordens ändliga resurser. Studenterna förbereds för sin yrkesgörning i detta avseende på ett flertal kurser i programmet.

Det är svårt att peka ut någon progression i måluppfyllelsen, dels därför att värdegrunden löper som en röd tråd genom hela utbildningen, dels för att olika aspekter som demokrati, etik, konflikthantering, förhållningssätt till alla människors lika värde, barnkonventionen och hållbar utveckling kommer in antingen som en aspekt av det didaktiska arbetet eller som huvudsakligt mål som i HFG200.

Tabell 6. Exempel på kursmål relaterade till examensmålet

Kurs	Exempel på mål
UVK100	Visa grundläggande kunskaper om barns rättigheter och om etik i det pedagogiska arbetet
OLU110	Visa kunskaper om och reflektera kring förskolans och förskoleklassens värdegrundsarbete
LSF202	Visa empatisk förmåga i kommunikationen med barn/elever och vuxna utifrån deras olika förutsättningar
BOO100	Utifrån genus och barnperspektiv kunna problematisera och diskutera flickors och pojkars delaktighet och inflytande i förskola/förskoleklass
BLI110	Kunna identifiera konflikter och kränkningar såväl barn emellan som mellan barn och vuxna samt kunna analysera dessa och föreslå strategier för att hantera och motverka dem

	Visa grundläggande kunskaper om etiska relationer bland de yngsta förskolebarnen
BOO200	Diskutera demokrati, likabehandling, samspel och delaktighet i förskola/förskoleklass
HFG200	Kunna diskutera och problematisera begreppet hållbar utveckling ur ett socialt, miljömässigt och ekonomiskt perspektiv
FUU600	Kunna visa hur utvärdering och kvalitetsarbete kan utformas och användas i syfte att öka barns inflytande och delaktighet

I kurserna inom det förskolepedagogiska området synliggörs förhållningssätt till barn på olika sätt. I LSF202, som egentligen handlar om läs- och skrivfärdighet, examineras kursmålet genom att studentens kommunikation med barnen visar på kunskap om förskolans värdegrundsuppdrag och att studenten kommunicerar med barn/elever och vuxna på ett respektfullt sätt. I ELF200 examineras kunskap om internationella överenskommelser, genom en gestaltande redovisning i grupp där två artiklar ur Barnkonventionen framställs genom två olika estetiska uttrycksformer.

Inom kursen BLI100, som alltså pågår under en hel termin, ska studenten i en individuell skriftlig tentamen kunna redogöra för den betydelse social klass, etnicitet och kön (dvs alla tre) kan tänkas ha eller inte ha för något eller några av barns villkor i förskolan (exempelvis lärande, värdegrundsfrågor, lek, sociala relationer eller annat i läroplanen). Studenterna ska även med relevanta begrepp och referenser från kurslitteraturen göra egna analyser och genom underbyggda argument ge exempel på hur de i sin förskolläraroll kan tänkas påverka det de redogör för i uppgiften, vilket är ett kriterium för godkänt betyg. I en seminarieuppgift ska studenten även visa kunskap om etiska relationer bland de yngsta förskolebarnen och den betydelse förskollärares förhållningssätt angående detta kan ha för deras självbild och lärande. Ett annat krav för godkänt på kursen är att i en seminarieuppgift identifiera en kränkning och föreslå strategier för att hantera och motverka denna kränkning.

I BOO200 är ett av kursmålen att dokumentera och analysera hur olika föreställningar och normer om delaktighet, genus och jämställdhet påverkar samspel mellan barn och mellan barn och vuxna. Studenterna ska på VFU observera samspelesituationer mellan barn och mellan vuxen och barn och utifrån sina observationer planera, genomföra, utvärdera och analysera undervisningen. På ett efterföljande seminarium görs en analys av samspelesituationerna utifrån begreppen genus, inflytande, delaktighet, jämställdhet och jämlikhet. Bedömningskriterier som handledaren på VFU har att ta hänsyn till är om studenten fört samtal med handledaren om vad demokrati kan innebära, och då kunnat reflektera över innebörden av delaktighet för barn samt om studenten kunnat identifiera situationer där demokrati och likabehandling är särskilt svåra att uppfylla. Dessutom ska studenten ha agerat så att alla barn oavsett kön fått vara med och påverka på lika villkor i den planerade aktiviteten. Studenten ska ha tilldelat alla barn samma talutrymme oavsett könstillhörighet och låtit pojkar och flickor pröva olika roller i leken och på så sätt vara gränsöverskridande.

I kursen FUU600, som är den avslutande kursen på hela utbildningen, ska studenten även visa förmåga att göra pedagogiska ställningstaganden som ska motiveras utifrån relevanta vetenskapliga, samhällsliga och etiska aspekter. Exempel på detta är kvalitetsbegreppet i relation till förskolans kontext samt barns och vårdnadshavares inflytande i dokumentationen. Studenterna ska också kritiskt granska dokumentationspraktiker i förskolan.

I kursen HFG200, som har ett mer tydligt fokus på hållbar utveckling, examineras studenten inom fyra områden: ekologisk hållbarhet, social hållbarhet, dilemman i att undervisa om hållbarhet och för det fjärde framtiden. Studenten ska exempelvis beskriva en dag i ett förskolebarns liv i Sverige år 2117 i en värld där mänskligheten mer eller mindre har lyckats i sin strävan efter en ekologiskt hållbar värld med en rättvis fördelning av resurser mellan länder och människor. Studenterna ska utgå ifrån aktuella data om tillståndet i världen idag vad gäller miljöpåverkan, social utveckling och ekonomi, samt vad som är känt om mänskligt beteende och incitament till förändring och möjliga tekniska lösningar. Studenten ska också välja ut minst tre nyheter på temat hållbar utveckling som utgångspunkt för sitt framtidsscenario. Som förberedelse uppmanas studenterna att följa nyhetsrapporteringen i radio och andra media, exempelvis P1:s vetenskapsprogram Klotet. Ett annat inslag i undervisningen är en dag på temat ”det kravmärkta barnet” som hålls av den Globala skolan. Kriterier för godkänt är att studenten visar god kännedom om hur förskolans miljö, rutiner och vardagliga arbete kan utformas för att bidra till en hållbar utveckling och att studenten kan resonera kritiskt kring undervisning om hållbar utveckling samt reflektera över möjliga vägar till en hållbar framtid.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten

Jämställdhetsperspektivet finns med som ett av flera perspektiv i Förskolläraryrket och återfinns i en majoritet av kurserna på programmet. I kursen Barns livsvillkor, identitet och lärande i ett förskoleperspektiv (BLI110, termin tre) är intersektionella perspektiv, inklusive jämställdhet, särskilt framträdande. I kursen behandlas och examineras exempelvis områden som ska göra de blivande förskollärarna medvetna om ojämlikhetsstrukturer och förbereda dem för hur de som förskollärare ska motverka ojämställdhet, ojämlikhet och andra maktordningar. Studenten ska, för att få godkänt betyg på kursen 1) kunna diskutera och analysera frågor som barns hälsa, identitetsskapande och lärande i relation till klass, kön, etnicitet och samlevnadsformer samt förskolans/förskoleklassens betydelse för att förändra eller vidmakthålla ojämlikheter angående dessa förhållanden och 2) kunna redogöra för möjliga förklaringar till hur gemenskap och utanförskap skapas och återskapas i förskolan/förskoleklassen samt analysera vilken betydelse detta kan ha för barns identitetsskapande, hälsa och lärande. För att möjliggöra att studenterna når målet används i kursen olika undervisningsformer. En inledande föreläsning syftar till att skapa medvetenhet om hur det egna förhållningssättet inverkar på jämställdhetsarbetet. Studenternas kunskaper fördjupas genom en blandning av egna reflektionsuppgifter, studiegruppsuppgifter, tvärgruppsseminarier och övningar som ska synliggöra hur deras egna medvetna och omedvetna perspektiv och handlingar kan inverka på jämställdhets- och jämlikhetsarbetet. Under kursens VFU har studenterna i uppgift att, varje dag under en vecka utifrån ett likvärdighetsperspektiv, kritiskt granska sitt eget förhållningssätt utifrån de teoretiskt grundade kunskaperna och erfarenheterna de fått tidigare i kursen. De lärandemål i kursen som berör jämställdhet och jämlikhet (se ovan) examineras genom en skriftlig tentamen och ett muntligt seminarium där studenterna med hjälp av centrala begrepp och andra relevanta referenser i kurslitteraturen ska visa kunskaper om barns hälsa och identitetsskapande i relation till social klass, etnicitet och genus samt kunna diskutera hur de i rollen som förskollärare kan förändra eller vidmakthålla ojämlikheter.

I kursen Barnet och omvärlden II (BOO200, termin 5), som till stor del utgörs av VFU, är ett av kursmålen att studenterna ska kunna dokumentera och analysera hur olika föreställningar och normer om delaktighet, genus och jämställdhet påverkar samspelet mellan barn och mellan barn och vuxna. Studenten ska på sin VFU observera samspelssituationer och utifrån sina observationer planera, genomföra, utvärdera och analysera egen undervisning. På ett efterföljande seminarium görs en analys av samspelssituationerna utifrån begreppen genus, inflytande, delaktighet, jämställdhet och jämlikhet.

Utöver att jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv behandlas i högskoleförelagda kurser prövas också studentens förmåga att i undervisningssituationer tillämpa ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv då det ingår som ett betygs-kriterium i de examinerande besöken, i form av att kunna förankra förskolans värdegrund i den pedagogiska praktiken.

Studentpopulationen

Sedan 2012 har Förskolläraryrket ett projekt om könsbundna studieival benämnt 'Män i förskolan'. Syftet med projektet är dels att synliggöra att förskolläraryrket är möjligt för både män och kvinnor, dels att arbeta med innehållet i utbildningen för att motverka könsstereotypa föreställningar och för att långsiktigt medverka till ökad jämställdhet i samhället. Förutom pedagogiskt utvecklingsarbete i lärarlaget har man i projektet arbetat med informationsmaterial om utbildningen (filmer, websida), genomfört aktiviteter på högskolans utbildningsmessa och gjort besök på gymnasieskolor i närområdet.

Trots arbetet mot könsbundna studieival (Män i förskolan) är Förskolläraryrket ett program som attraherar få män. Av de som påbörjade programmet höstterminen 2017 var 4 % män och 96 % kvinnor. De senaste fem åren har andelen män som börjat utbildningen varierat mellan 4 och 10 %. Genomströmningen från utbildningsstart till dags dato i de olika startkullarna pendlar mellan 74 och 93 %, med en genomsnittlig genomströmning på 80 %.² Avhoppet kommer främst under programmets första år. Genomströmningen för män och kvinnor är ungefär lika stor. Männerna tenderar dock att inte slutföra sina studier i lika stor utsträckning som kvinnorna (66 % respektive 81 %). I arbetslaget pågår diskussioner om hur studenter, oberoende av kön, kan stödjas i sina studier. Det är en svår balansgång att å ena sidan ge både män och kvinnor goda förutsättningar till yrkesblivande och andra sidan medvetet eller omedvetet konstruera män och kvinnor som olika.

Jämställdhet ur ett organisationsperspektiv

Med utgångspunkt i regeringsuppdraget till universitet och högskolor att arbeta med jämställdhetsintegrering, har Högskolan Väst tagit fram en plan för hur arbetet ska planeras, bedrivas och implementeras på ett systematiskt sätt på alla nivåer och i alla delar av verksamheten. Alla programråd har exempelvis fått i uppdrag att kartlägga intersektionella perspektiv i utbildningarna och i detta arbete inkludera studenter. Utifrån resultatet ska handlingsplaner upprättas för att utveckla och säkra dessa perspektiv i utbildningarna (VP 2018-2020). En aktivitet som redan har påbörjats i syfte att säkra likabedömning är att samtliga salstentor nu bedöms anonymt. Ett utvecklingsarbete pågår för närvarande för att möjliggöra att även hemtentamina ska bedömas anonymt.

För att möjliggöra att samtliga lärare kan applicera jämställdhetsperspektivet, och andra intersektionella perspektiv, i undervisningen arbetar lärarlagen med värdegrundsfrågor och normkritik. Som exempel på detta arbete har institutionen haft pedagogiska dagar för alla anställda som handlat om värdegrunds-dilemman (juni 2016) och normkritik (juni 2017). Avdelningen där lärarutbildningen organisatoriskt är placerad har också en didaktiskt inriktad seminarieserie om "rasism", som leds av två professorer. Under hösten 2018 kommer seminariegruppen att utvecklas till en forskningsgrupp där både lektorer och adjunkter kommer att medverka. I samband med regeringsuppdraget om jämställdhetsintegrering har lärosätet skapat en högskolepedagogisk kurs i normkritik (5 hp) som ingår i den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningen.

De senaste åren har institutionen, som ovan beskrivits, aktivt arbetat med intersektionella perspektiv integrerat i det ordinarie kvalitetsarbetet. Att lyckas med uppdraget att utbilda både manliga och kvinnliga förskollärare är dock svårt eftersom anledningen till könsstereotypa studieival är så komplext och har bärighet på frågor som ligger utanför lärosätets räckvidd, såsom yrkets status, lön, men också frågor om normer etc. Vi ser det däremot som viktigt att vi på Högskolan Väst aktivt arbetar för jämställdhetsperspektivet genom att ha ett Förskolläraryrket med ett normkritiskt perspektiv, men också att vi organisatoriskt arbetar

² Noteras bör att enbart fyra kullar avslutat sina studier. För övriga kullar har vi hämtat siffrorna för antal registrerade studenter på sista kursen hösten 2017. Kullen som startade 2017 har därför bara gått en termin på utbildningen.

normkritiskt. Vi behöver exempelvis hitta bättre former för att systematiskt arbeta med rekrytering av studenter och personal, men också för att mer än idag använda lärarkompetens över programgränserna och utjämna den sneda könsfördelningen i personalgrupperna. Vi kommer även att utvärdera förutsättningarna för män och kvinnor att hantera sitt lärar- och forskningsuppdrag och därigenom hur mäns och kvinnors tjänster planeras (undervisning, forskning, lednings- och utvecklingsuppdrag).

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

Institutionen för individ och samhälle har ett särskilt framtaget kvalitetssäkringsprogram som ska säkra kvaliteten i samtliga kurser och program. Programmet innebär att innehållet i utbildningarna och organiseringen/förutsättningarna av densamma ska behandlas proaktivt samt följas upp kontinuerligt.

För att skapa goda förutsättningar för utbildningens kvalitet finns en tydlig roll- och ansvarsfördelning mellan utbildningens olika aktörer (kursansvarig, examinator, programansvarig, VFU-utvecklingsledare, programrådsordförande, utvecklingsledare, avdelningschef etc.). Denna finns formulerad i en arbetsbeskrivning som revideras årligen. I de avdelnings- och programmöten som hålls månatligen tas också frågor upp, av både organisatorisk och innehållslig art, för att samtliga lärare på programmet ska ha väsentlig kunskap för att kunna genomföra sitt uppdrag rättssäkert och med hög kvalitet. Samtliga nyanställda lärare får också, förutom en individuell mentor, en introduktion om verksamhetsidén och om gällande riktlinjer och rutiner.

För att få en ändamålsenlig styrning av de olika lärarprogrammen träffas avdelningschefer, programansvariga, VFU-utvecklingsledare, VFU-administratörer, utvecklingsledare och företrädare för samverkansorganisationen, Forum för skolutveckling, kontinuerligt för att gemensamt lägga upp arbetet i de olika lärarprogrammen. Tillsammans formuleras och utvärderas exempelvis den verksamhetsplan som utgör fokus för avdelningens utvecklingsarbete på kort och lång sikt och som sedan ligger till grund för gruppens och programmets utvecklings- och kvalitetsarbete.

För att säkerställa kvalitet på organisatorisk nivå arbetar avdelningscheferna med årliga kompetensförsörjningsplaner och med planering och uppföljning av kompetensutvecklingstiden för befintlig personal, i relation till de mål och visioner som satts upp i både institutionens och avdelningens verksamhetsplanering.

När det gäller kvalitetsarbetet i programmet är det arbete som sker i programrådet väsentligt. Programrådet (delas med Grundlärarprogrammet) har både ett proaktivt och reaktivt ansvar. Det proaktiva ansvaret innebär bland annat att kvalitetsgranska de policydokument som styr utbildningen (utbildningsplaner, kursplaner). Policydokumenten fastställs därefter av prefekt. Programrådet består av ledamöter med för utbildningen centrala ämneskompetenser, yrkeskompetens och vetenskaplig kompetens. Programrådet leds av en disputerad lärare/forskare som också har rollen som utvecklingsledare för lärarutbildningen. I programrådet är avdelningschefen adjungerad, för att ha möjlighet att hålla samman linjestyrningen och den kollegiala kvalitetsstyrningen. I programrådet finns tre studentrepresentanter och en verksamhetsrepresentant, för att bredda såväl inflytande som perspektiv. Förutom granskning av policydokument följer programrådet upp kursvärderingar, kursrapporter (se nedan), planerar kvalitetskonferenser (se nedan) och handhar andra strategiska kvalitets- och utvecklingsfrågor.

Till varje kurs finns förutom kursplan ett kurs-PM, som beskriver innehåll och upplägg i kursen samt kursens examinationsuppgifter och betygsriterier. Syftet med kurs-PM är att det ska fungera som en del i den konstruktiva länkningen och skapa en transparens beträffande krav och förväntningar för studenterna.

Varje kurs följs årligen upp genom en peer-review-process, där en lärare från något av lärarutbildningsprogrammen granskar kursens innehåll och upplägg utifrån i förväg fastställda aspekter. Uppföljningen kommuniceras genom ett samtal med kursansvarig och/eller med lärarlaget och dokumenteras i en kursrapport. Kursrapporterna lämnas till programansvarig som underlag för det årliga programuppföljningsarbetet, vilket redovisas i en programrapport. Liksom för kursrapporten styrs innehållet i det som följs upp av fastställda aspekter. Kurs- och programrapporterna handhas även av programrådet och delges därefter prefekten. Förutom de interna programutvärderingarna deltar Högskolan Väst i lärarutbildningskonventets årligen genomförda alumnutvärderingar.

Utifrån de resultat som framkommer i uppföljningsarbetet (kurs- och programrapporter) planerar programrådet, i samarbete med avdelningschef, terminsvisa kvalitetskonferenser. Kvalitetskonferenserna är framåtsyftande och skapar förutsättningar för utveckling av programmets kvalitet. Under 2015 och 2016 fokuserades utvecklingsarbetet på konstruktiv länkning och kvalitetssäkring av examinationer. Förutom detta innehåll har tid avsatts till vetenskaplig progression och forskningsanknytning där arbetet inledningsvis lades på kartläggning. Detta följdes sedan upp för att se hur tydlighet och progression har utvecklats. Under hösten 2017 har arbetslagen i samtliga lärarprogram arbetat med digitalisering.

Kvaliteten i examensarbetet är ett annat särskilt prioriterat område inom Förskolläraryrket och Grundläraryrket (som samarbetar avseende metodkurser och organisering av examensarbetskurserna). Förutom årliga kursträffar (med samtliga handledare och examinatore) och examinatorträffar, leder kursansvariga lärare kvalitetsmöten där handledare och examinatore träffas och diskuterar kvaliteten i tidigare examinerade examensarbeten. Syftet med detta är att skapa gemensamma förhållningssätt beträffande kravnivåer etc. Dessutom erbjuds träffar för handledare under examensarbetenas gång, för att stämma av handledningsprocessen och innehållet i examensarbetena. Under 2016 gjordes också en extern granskning av våra examensarbeten på Förskolläraryrket och Grundläraryrket vars resultat följts upp i lärarlaget. I framtiden behöver detta arbete fortsätta, då vi gjort erfarenheter att examensarbetenas innehåll och kvalitet i viss utsträckning skiljer sig åt mellan programmen. En åtgärd är att handledare och examinatore ska samarbeta över programgränserna så att inte olika kulturer, med särskilda kravnivåer, skapas inom enskilda program. Dessa åtgärder kommer att iscensättas inför nästa kursomgång. Våren 2019 startar dessutom en för lärarutbildningen intern högskolepedagogisk kurs som ska sätta fokus på olika teorier och metoder som används i examensarbetena. Forskare och lärare med metodologiska specialkompetenser kommer att undervisa i kursen för att lärarlaget gemensamt ska utveckla sina metodologiska kunskaper, i syfte att bättre kunna handleda studenterna i deras examensarbeten.

Den interna organiseringen av kvalitetsarbetet ser vi som en styrka i programmet. Den kollegiala utgångspunkten i kvalitetsarbetet har på ett positivt sätt bidragit till utvecklingen. Arbetslaget i Förskolläraryrket har ägnat mycket tid åt att utveckla programmet med examensmålen som tydlig utgångspunkt. På så sätt har alla lärarna fått inblick i och kunskap om programmets samtliga kurser, vilket gett förutsättningar för helhetssyn, progression (yrkesmässig, ämnesdidaktisk och vetenskaplig) och skapat grunden för att en gemensam kvalitetskultur ska genomsyra programmet. Arbetet har också lett till att vi har uppmärksammat brister i programmet och kunnat inleda förändringsarbete för att åtgärda dessa (se vidare utvecklingsområden nedan).

Ett kvalitetsmått som har arbetats fram i samband med utvecklingen av kurs- och programrapporterna är genomströmningsanalyser på kurs- och programnivå. Med hjälp av dessa kan underlag tas fram som visar i hur hög grad studenterna (män respektive kvinnor) påbörjar och får godkänt resultat på kurser i programmet, men också när studenterna avslutar sina studier och om det finns trender beträffande vilka kurser som

studenterna har svårt respektive lätt att få godkänt betyg i. För jämförande analys har motsvarande uppgifter samlats in sedan 2011 då Förskolläraryrket startade (se bedömningsområde Jämställdhet för analyser av jämställdhetsperspektivet inom programmet).

Tidigare definierade utvecklingsområden

För att stödja studenternas möjligheter att klara sina studier har resurser de senaste åren satsats på att tidigt i programmet ge stöd för utveckling av vetenskapligt förhållningssätt och vetenskapligt skrivande. Satsningen grundas på interna uppföljningsarbeten som visat att många studenter har svårt att formulera sig på det sätt som krävs på en akademisk yrkesutbildning. Resurserna kommer från den kvalitetssatsning departementet gjort för vissa utbildningsområden (HA/SA/JU/LU), men också genom en omfördelning av resurserna inom programmet. Satsningen är dock så ny att en utvärdering inte kunnat göras ännu. Förutom undervisningsinsatser erbjuds studenter systematiskt stöd via Språk- och textcentrum och Mattejouren. För studenter som har dokumenterade funktionsnedsättningar finns dessutom särskilda resurser att tillgå, genom avdelningen för studentstöd.

Ett annat område som särskilt fokuserats under de senaste åren är den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU:n. En tydligare organisation och tydligare verktyg har skapats för att kvalitetssäkra att studenter som godkänns i kurser med VFU har de nödvändiga kunskaper och kompetenser som krävs av en förskollärare. Arbetet har genomförts av VFU-utvecklingsledare och programansvarig i samverkan med Förskolläraryrket VFU-team, bestående av lärare med yrkeskompetens för förskola och förskoleklass. För att säkerställa att studenterna når de examensmål som tränas och prövas genom den verksamhetsförlagda utbildningen finns en VFU-progressionsplan som visar den konstruktiva länkningen från examensmål till lärandemål i kurserna. VFU-teamet träffas kontinuerligt och arbetar proaktivt med VFU-utveckling, men följer också upp studenternas resultat i VFU:n och sambedömer studentprestationer i kurserna. För att säkerställa kvaliteten sker också ett systematiskt arbete i syfte att stärka relationen till VFU-handledarna och erbjuda stöd för uppdraget. VFU-handledarna bjuds in till samverkansmöten med VFU-utvecklingsledare och VFU-teamen minst en gång per termin. De kursansvariga lärarna för VFU-kurserna har också utvecklat informationsspridningen om kurserna, bland annat genom att skapa filmer där de berättar om kursens syfte och innehåll samt vad som bedöms i kursen. Då flera VFU-områden ligger långt från lärosätet har dessa filmer fungerat som komplement till andra informationskanaler.

Det är också tydligt att den pågående lärarbristen i kommunerna medför en större omsättning på VFU-handledare, vilket i sin tur fordrar en än mer aktiv kommunikation med såväl befintliga som nya VFU-handledare, för att säkerställa att handledarna får adekvat information om uppdraget. Utöver det huvudsakliga syftet att arbeta för en likvärdig VFU för alla studenter, är målet med det fortlöpande samarbetet med VFU-områdena att de verksamma lärarnas perspektiv och kunskap förs in i såväl utbildningsinnehåll som bedömningsunderlag.

Ytterligare ett utvecklingsområde som är under arbete är programmet fokus på arbete i förskoleklassen och med de yngsta barnen i förskolan. Programrådet har prioriterat detta område genom att förtydliga lärandemålen i kursplanerna och genom att lärarlaget tillsammans utvecklar sin kunskap om dessa områden med hjälp av läsning av gemensam forskning etc.

Studentperspektiv

Bedömningsgrund:

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Att studenterna ska kunna ta aktiv del i utvecklingen av utbildningen är en viktig utgångspunkt på Högskolan Västs Förskolläraryrkeprogram, och studentinflytandet sker på olika sätt. För att kunna ha inflytande är det viktigt med transparens beträffande information om utbildningen. Som verktyg för information till studenterna finns lärplattformen DisCo och Förskolläraryrkeprogrammets websida.

I relation till utveckling av kurser genomförs kursvärderingar i samtliga kurser (HF kap 1, § 14). Lärosätet använder kursvärderingssystemet Evasys, som är kopplat till lärplattformen DisCo. Genom Evasys får studenterna möjlighet till en individuell och anonym kursvärdering. Kursansvarig lärare sammanställer och analyserar resultatet efter kursens slut och resultatet publiceras på DisCo, så att både studenter som avslutat kursen och studenter som ska gå kommande kursomgång kan se resultatet. Resultatet av föregående kursomgångs kursvärdering, och de eventuella åtgärder som gjorts, presenteras också vid kursintroduktionen. Svarsfrekvensen är dock låg på de automatgenererade kursvärderingarna (i genomsnitt svarade 35 % på kursvärderingarna under 2017). Programrådet har därför dels gjort analyser om orsakerna till den låga svarsfrekvensen, dels analyserat utformningen av kursvärderingarna. På programmöten och kvalitetsdagar har sedan frågan om hur studenterna kan göras mer delaktiga diskuterats. Som komplement till de automatgenererade kursvärderingarna genomförs därför numera kompletterande kursvärderingar i många kurser. Dessa sker såväl muntligt som via digitala verktyg och används för både formativa och summativa syften.

Efter studietiden på Förskolläraryrkeprogrammet genomför studenterna anonyma, individuella programvärderingar. Liksom kursvärderingarna har dessa en låg svarsfrekvens (ca 30-35%). Flera försök har gjorts för att öka studenternas delaktighet, exempelvis ska programvärderingen framgent genomföras i samband med ett undervisningspass. Förutom kurs- och programvärderingar genomför programansvarig kontinuerligt studentdialoger där studenter gruppvis träffar programansvarig och några av lärarna. Som komplement till den egna programvärderingen deltar vi dessutom i lärarutbildningskonventets alumnutvärdering. Resultatet av kurs- och programvärderingarna används i det interna kvalitetsarbetet (se bedömningsområde Uppföljning, åtgärder och återkoppling). Bristen på intresse att delta i formella utvärderingsinsatser är dock ett problem. Här behöver ytterligare åtgärder vidtas och former utvecklas för att få fler studenter aktiva. Målet är att utveckla arbetet med både studentdialoger och samarbetet med alumner för att nå dithän. Under 2018/2019 kommer hela lärosätet att byta lärplattform (Canvas). Genom detta byte ser vi förbättrade möjligheter till kommunikation med studenterna under kursens gång, vilket troligen inte bara kommer att utveckla möjligheterna till läraaktiviteter utan också positivt kommer att påverka möjligheten för studentinflytande under pågående kurs.

Övriga formella och informella insatser för studentinflytande

Studenter är representerade i programrådsarbetet och deltar i alla de kvalitetssäkrande aktiviteter som programrådet arbetar med. Studentrepresentanterna inbjuds också på avdelningens kvalitetskonferenser. Avdelningschef, programansvarig och prefekt har också kontinuerlig kontakt med företrädare för kärstyrelsen.

Förutom de formella och informella möjligheterna för studenter att ha inflytande på utbildningen, formativt såväl som summativt, innebär storleken på programmet att det är lätt för studenter och lärare att kommunicera. Lärarnas arbetsrum är placerade i nära anslutning till de ytor där studenterna kan sitta och arbeta, vilket gör det enkelt att söka upp lärare när det är något de vill diskutera.

Studenter på Förskolläraryrket har i rollen som informanter varit delaktiga i tre stycken FoU-projekt som genomförts av en av lärarna/forskarna på programmet. Projekten har handlat om hur studenterna har erfarit undervisning om jämställdhet på programmet och hur studenterna förstår och uttrycker teoretisk kunskap och hur de upplever stress relaterat till utbildningen. Resultaten av studierna har presenterats för kollegorna på programmöten och på den årligt anordnade institutionsövergripande forskningskonferensen (Se bedömningsområde Utbildningsmiljö). Resultaten av studierna har också påverkat innehåll och upplägg i utbildningen, i form av nya undervisningspass, nya examinationsformer och en förändring av struktur på utbildningen för att utveckla studenternas vetenskapliga progression.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Då Högskolan Väst har ett särskilt uppdrag och en inriktning mot arbetsintegrerat lärande (AIL) är arbetslivsperspektivet väl integrerat i lärarutbildningen. Högskolan Västs bärande idé, att skapa kunskap i samverkan – gör all samverkan till en central strategi för att uppnå hög kvalitet i utbildning och forskning. Med samverkan avses ett ömsesidigt utbyte av kunskap, kompetens och lärande i mötet mellan akademi, arbetsliv och omgivande samhälle. Samverkan ska vara forskningsanknuten och utbildningsanknuten och sker främst inom ramen för Arbetsintegrerat lärande. Högskolan Väst har regeringens uppdrag att utveckla Arbetsintegrerat lärande (AIL) och bedriver också forskning inom området. Arbetslivsperspektivet är också väl integrerat i lärarutbildningen.

Förskolläraryrket på Högskolan Väst har konstruerats med utgångspunkten att vara relevant och förbereda för förskolläraryrket, vilket kommer till uttryck i såväl policydokument (kursplaner och kurs-PM) som i genomförandet av utbildningen. Konkret innebär detta exempelvis att (ämnes-)didaktik och (ämnes-)teori integreras med varandra och genom att VFU:n på ett tydligt sätt knyts till de högskoleförlagda studierna. Arbetslaget arbetar med att skapa förutsättningar för progression i studenternas lärande och ansvarstagande på ett sätt som syftar till att förbereda dem inför ett föränderligt arbetsliv. Det innebär exempelvis att innehållet i utbildningen ska vara långsiktigt hållbart och inte knutet till vare sig tidsmässig eller geografisk kontext. Avvägningar görs därför beträffande konkretisering respektive långsiktigt hållbara teorier om lärande, undervisning och ämnesdidaktik. Att skapa en långsiktigt hållbar lärarkunskap handlar också om att kunna teoretisera om och problematisera innehållet i utbildning och undervisning och de förutsättningar som skapas för barn och förskollärare att lära och utvecklas i förskolan.

Två utvecklingsområden som särskilt uppmärksammas är digitalisering och förskollärares uppdrag att i sin verksamhet leda andra vuxna i den pedagogiska verksamheten. Den senare frågan har aktualiserats utifrån förutsättningen att andelen förskollärare i barngrupperna har minskat de senaste åren, vilket ställer nya krav på förskolläraren. Beträffande digitalisering pågår flera mindre utvecklingsarbeten inom programmet och frågan behandlas även över programgränserna inom lärarutbildningen. Högskolan satsar dessutom ca 20 miljoner kronor på utvecklingsprojekt om digitalisering under perioden 2018-2023, som kommer att påverka även Förskolläraryrket verksamhet.

Samverkan med det omgivande samhället genom VFU

Högskolan Väst har en väl fungerande VFU-organisation som tryggar att studenterna får en kvalitativt god och successivt fördjupad verksamhetsförlagd utbildning. Lärarutbildningen har i samverkan med kommuner och fristående verksamheter i regionen utvecklat en organisation bestående av VFU-områden med förskolor, förskoleklasser, fritidshem, grundskolor och gymnasieskolor. Varje VFU-område leds av en lokal VFU-samordnare. Högskolan Västs VFU-utvecklingsledare har, tillsammans med programansvariga, det övergripande ansvaret för den verksamhetsförlagda utbildningen och svarar tillsammans med skolhuvudmännens VFU-samordnare för att studenterna placeras inom rätt verksamhetsfält. Det administrativa placeringsarbetet genomförs av lärosätets VFU-handläggare. Studenten tillhör i huvudsak samma VFU-område under hela utbildningstiden och ingår i ett arbetslag med yrkesverksamma förskollärare.

Studenterna placeras på skolor och får VFU-handledare med för studentens utbildning relevant ämnes- och/eller verksamhetsbehörighet.

Som mindre lärosäte har vi möjlighet att, utöver den nära interna samverkan som är möjlig till följd av att Förskolläraryrkeprogrammets olika innehållsliga delar samlas på en och samma institution, också utveckla nära relationer till externa samverkansparter, dvs. VFU-områden och sedermera VFU-handledare. Högskolan Väst har exempelvis ett utvecklat strategiskt samverkansarbete med regionens huvudmän. Under hösten bjuds samtliga VFU-handledare och VFU-samordnare in till lärosätet för en heldagskonferens som benämns VFU-dag. Dagen utgörs av föreläsningar om handledaruppdraget, goda exempel på handledararbete från verksamheter kombinerat med avslutande programspecifika möten där VFU-handledarna möts upp av programrepresentanter. Eftermiddagens diskussioner handlar om att förmera ett gemensamt språk kring de dokument som studentens prestationer bedöms i relation till. Dessa diskussioner förs i mindre grupper med lärosätesrepresentanter på plats, för att lyssna in och fånga upp verksamhetsrepresentanternas synpunkter och idéer i det fortsatta samarbetet med VFU-handledarna. Under vårterminen genomförs en motsvarande konferens som riktar sig till skolans styrkedja. Samverkan med kommunens skolhuvudmän handlar om huvudmannens uppdrag och roll i verksamhetsförlagd utbildning. Genom att visa på goda exempel på skolhuvudmän som i olika avseenden lyckas organisera samordnaruppdrag och/eller ge handledarna goda förutsättningar för sitt uppdrag kan framgångsrika strategier spridas. Ytterst handlar samverkan om att ge lärarstudenter bästa möjliga förutsättningar för sin VFU, för regionens VFU-handledare att genomföra sitt handledaruppdrag samt för huvudmän att tänka strategiskt kring långsiktig kompetensförsörjning. Förskolläraryrkestudenterna möter också VFU-områdena i samband med en arbetsmarknadsdag. Dagen utgörs av en mäsas där studenterna möter och samtalar med verksamhetsrepresentanter. Förskollärare från samverkande förskoleverksamheter ger också miniföreläsningar under tematan som korrelerar med pågående programkurser och utgör på så sätt en koppling mellan teori och praktik som stärker professionsanknytningen i utbildningen. Arbetsmarknadsdagen blir också ett tillfälle för samtliga studenter att möta andra VFU-områden och andra verksamhetsrepresentanter än de som ingår inom studentens ordinarie placering.

Som en konsekvens av det täta samarbetet mellan Högskolan Västs lärarprogram och regionens skolverksamheter finns sedan ett par år tillbaka ett samarbete kring studenters examensarbete med en av samverkanskommunerna. På initiativ av verksamhetsrepresentanter förmedlas verksamhetsnära frågor eller problem i den dagliga verksamheten som man vill få belysta med hjälp av lärarstudenter. Syftet med samarbetet är dels att ge studenterna uppslag på frågor som verksamma lärare brottas med/är nyfikna på, dels att ge lärarstudenterna ytterligare inblick i professionsrelaterade spørsmål. Samarbetet har ytterligare ett angeläget syfte, att studenternas examensarbeten de facto ska kännas som kunskapsbidrag och samtidigt bidra till att utveckla verksamheten i samarbetsskolorna. På sikt hoppas vi kunna förmera samverkansstrukturer där studenternas studier kan få spridning och bli en naturlig del av förskolornas interna arbete där studenter inbjuds att presentera sina studier i samband med exempelvis arbetslagsmöten. Ett examensarbete som sker i samverkan mellan verksamheten och en student är betydelsefullt för båda parter.

Regionalt utvecklingscentra (RUC)

Förutom arbetet med den verksamhetsförlagda utbildningen har lärarutbildningen ett regionalt utvecklingscentra (RUC), benämnt Forum för Skolutveckling som arbetar med samverkansfrågor inom utbildning och forskning. Forum för skolutveckling organiserar kompetensutvecklingsinsatser för förskole-, fritids- och skolpersonal - företrädesvis för regionen - och fungerar som en länk mellan HV:s forskningsmiljöer och externa aktörer (bland annat genom samverkansforskningen vid BUV). Forum för skolutveckling leds av två föreståndare som också har en del av sina tjänster i lärarutbildningarna (Förskolläraryrke- och Ämneslärarutbildningarna) och det finns också en vetenskaplig ledare från lärarprogrammen. Till Forum finns ett sakkunnigt råd knutet med företrädare från olika skolformer i regionen.

Det sakkunniga rådet har till uppgift att vara en brygga mellan regionens verksamheter och utbildningen och forskningen på lärarprogrammen. För att stärka verksamhetsperspektivet, och därigenom förbereda förskollärostudenterna inför arbetslivet deltar också företrädare från förskolor/skolor i programrådet (Se Uppföljning, åtgärder och återkoppling). Ett utvecklingsområde som påbörjats under våren 2018 är att tillsammans med samverkansaktörerna i regionen undersöka möjligheterna att konstruera en arbetsintegrerad lärarutbildning, dvs. en lärarutbildning där studenter kombinerar arbete i skolverksamhet med studier.

Arbetslivsperspektivet säkras med hjälp av en aktiv VFU-organisation som samverkar med huvudmännens olika aktörer; såväl förvaltningsnivåer som skolledare och förskol-/lärare involveras i arbetet kring studentens VFU och för innehållslig medverkan i utbildningens olika delar har vi representanter i våra beslutande organ (läs: programråd) samt i samverkansforumet RUC. Likaledes har den samverkansverksamhet som sker genom de vitala forskningsmiljöerna BUV och LINA positiv påverkan för såväl lärarnas forskningsmöjlighet, forskningsanknytningen av utbildningen och studenternas möjlighet till ett arbetslivsperspektiv i utbildningen. Vi behöver dock fortsätta arbetet med att kvalitetssäkra utbildningen under VFU. Vi kommer att göra det bland annat genom att vidareutveckla examinationsformer som tar vara på studenternas tillämpningsförmåga. Som komplement till VFU-handledarens rådgivande bedömning av studentens prestationer under VFU används, som ovan beskrivits, bland annat videoupptagning av egen undervisning som ett sätt att synliggöra och reflektera kring den egna didaktiska förmågan.

Ett annat utvecklingsområde är alumnperspektivet. Högskolan Väst ingår i lärarutbildningskonventets alumnutvärdering och alumner finns som verksamhetsföreträdare i programrådet. Därutöver har hittills inget systematiskt arbete gjorts att nyttja den resurs som alumner kan utgöra. Lärosätet initierade under våren 2018 ett centralt projekt om alumnverksamhet som vi kommer att utgå från i vårt kommande utvecklingsarbete kring alumnverksamhet.